

Kəlbəcər... 27 il dağların sinəsinə sığınıb dumanın qucağında yuxuya gedən yurd yeri. Hər axşam və hər səhər burada qayalar dilə gəlir, çayların və bulaqların səsi isə keçmişdən nağıl pıçıldaır. Bu torpaq təkcə yurd yeri deyil, yarımçıq qalmış nəğmələrin, sinəsi dağlı insanların göyə ucalan dualarının məkanıdır. Kəlbəcərə gedən yolların hər döngəsi bir həsrətin parçasıdır. Uca dağlar o həsrəti illərlə qorumuş, qayaların çatında gizlətməmişdi - ta o zamana kimi... küləklər sovurduğu tozun altından Vətənin itirilmiş ümidini geri gətirdi.



Çin olmuş arzusunun Kəlbəcər zirvəsi

Bu gün azad Kəlbəcərin səhərləri başqa cür açılır. Gü-nəş yavaşca doğur, yellər yumşaq danışıır, sular pıçıldaır. İnsan qərribə bir sakitlik tapır bu torpaqda. O, insanı təkcə gözəlliyi ilə deyil, keçmişin acısını daşıyan uralığı ilə də qarşılayır. Bu gözəl yur-dun 27 illik zaman kəsiyi sus-qun bir dastandır. Hər meşə kölgəsində, dağ yamacında öz hekayəsini pıçıldaır, insan isə yalnız qulaq asır və ruhunu bu tarixlə, bu səssizliklə bəsləyir. Amma səssizliyin içində "yurd salmış" keçmişin harayı, ötən-lərin ağrı-acısı hələ də dağla-rın qoynunda əks-səda verir. Daşların altında, bulaqların gö-zündə acı həsrət gizlənib. Kəl-bəcər o həsrəti illərlə qoru-yub, saxlayıb və gözləyib ki, qayıdanlar onu qucaqlasın, ru-hunu paylaşsın.

Bu yurda qayıdanların 27 illik taleyinə işğalın kədə-ri, ağrı-acısı həkk olundu. 1993-cü il aprel 2-də Kəlbə-cər erməni işğalçıların bas-qını ilə üz-üzə qaldı, şəhər və kəndlər boşaldıldı, insanların taleyi yurd ayrılığının və tor-paq həsrətinin qoynuna sığın-dı. Minlərlə kəlbəcərli öz isti

ocağından uzaq düşdü, doğma evlərini tərk etməyə məcbur qaldı və "məcburi köçkün" sta-tusu ilə sınağa çəkildi. İşğal il-lərində Kəlbəcərin memarlıq və tarixi abidələri, mədəniyyət ob-yeətləri və infrastrukturunu ciddi ziyan gördü. Məktəblər, kitab-xanalar, mədəniyyət evləri da-ğdıldı, mənzillər talan edildi.

"Human Rights Watch"-ın hesabatına görə, Kəlbəcərə hücum zamanı Ermənistan si-lahlı qüvvələri bir çox mühari-bə qaydasını pozub, əhaliyə amansızcasına atəş açıb və çoxlu sayda mülki insanı girov götürüb. 1993-cü ilin aprelində BMT Təhlükəsizlik Şurası iş-ğalçı qüvvələrin Kəlbəcər ra-yonundan çıxarılmasını tələb edən 822 sayılı qətnaməni qə-bul edib. 2000-ci illərin əv-vəllərindən etibarən şəhərə əslən Aşağı Ağcakənd və Gü-lüstan kəndlərindən olan etnik ermənilər köçürülüb, Kəlbə-cəri Ermənistanla birləşdirən yeni avtomobil yolu çəkilib. 1993-cü ilin qiyəmətlərinə gö-rə, Kəlbəcərin xalq təsərrüfa-tına 703 milyard 528 milyon manatlıq ziyan vurulub. İşğal nəticəsində rayondan 53340 insan qovulub, dinc əhəlinin

511-i öldürülüb, 321 nəfər isə əsir götürülüb və itkin düşüb.

Bu rəqəmlər sadəcə statis-tika deyil, hərəsi bir ömrün, bir ailənin yarasıdır. Amma zaman keçdikcə həmin yaralar ümidin işığı altında qaysaqlandı. Nəha-yət, 2020-ci ilin noyabrından sonra illərlə içimizdə qövr edən ağrılar və yaralar yavaş-yavaş sağalmağa başladı. Dağ-lar yenidən nəfəs aldı, küləklər doğma yurda tanış səslər gətir-di. Qayıdışın ilk addımları hələ utancaq olsa da, torpaq onları qucaqlayaraq bağrına basdı. Çi-çəklər bir anda illərin həsrəti-nə son qoyub gül açdı. İndi o yerlərin səssizliyində yalnız kədər deyil, həm də dirçələn iradənin, yenidən qurulan bir ümidin səsi eşidilir. İtkilər və ağır nəticələr Kəlbəcərin tale-yində dərin izlər buraxsa da, torpaq beş ildir azadlığın sevin-cini yaşayır. İşğalın acıları ilə yoğrulmuş bu torpaq illər sonra öz haqqına qovuşdu. Üç ay əv-vəl Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehri-ban Əliyeva Kəlbəcər şəhərin-də 1-ci yaşayış kompleksinin ərazisində fərdi və çoxmərtə-bəli evlərdə yaradılan şəraitlə tanış olub, 32 ildən sonra bura-

ya ilk köçən sakinlərlə görüşə-rək, onlara mənzillərin açarla-rını təqdim etdi.

Təbii sərvətləri, zəngin torpaq və su ehtiyatları Kəlbə-cərin ağır sənaye, "yaşıl ener-GETIKA", ekoturizm və aqrar sa-hələrdə inkişafı üçün nadir imkan yaradır. Təsədüfi de-yil ki, Prezident İlham Əliyev bu il avqustun 21-də rayonun sakinləri ilə görüşündə Kəlbə-cərin İsveçrə modelinə uyğun yüksəkkeyfiyyətli yaşayış məskəninə çevriləcəyini vur-ğulayıb: "Siz neçə il əziyyət içində yaşamısınız. Ona görə sizin üçün ən gözəl şərait ya-radılmalıdır. Bu da İsveçrə la-yihəsidir. İsveçrədəki şəhərlə-rə tam uyğundur. Bəli, həm memarlıq, həm də daxildəki dizayn baxımından. Bilirsiniz, İsveçrə dünyada insanın həyat keyfiyyətinə görə birinci yer-dədir. Ona görə biz Kəlbəcər üçün bunu seçmişik". Dövlət başçısının sözləri təbii ki, tə-səlli deyil, gələcəyə çəkilmiş aydın bir yol xəritəsi, "İsveçrə modeli" bənzətməsi isə Kəl-bəcərin qarşısına qoyulan yük-sək hədəfin adıdır.

Kəlbəcərin bərpası təkcə bununla bitmir ki! 2026-cı ilə

qədər bərpa planlarında 15 yaşayış məntəqəsinin yenidən qurulması nəzərdə tutulub. Kəlbəcərin baş planı hazırla-nıb: gələcəkdə burada yaşayış binaları, məktəblər, xəstəxana-lar, ictimai mərkəzlər inşa olu-nacaq. Dağların ötəyində yeni turizm məkanları yaranır, milli parklar və istirahət zonaları il-lərin həsrətini pıçıldaır: "nə-hayət, geri döndünüz". Kənd təsərrüfatı, heyvandarlıq və di-gər sahələr oyanışın bir parçası kimi insanlara ümid bəxş edir. Çöldə əkilən toxum, dağların ötəyində otlayan sürü elə bil il-lərin yarasını sarıyan bir möcü-zədir. Yenidən doğulan bu dir-çəliş Kəlbəcərin qəlbində yal-nız iqtisadi inkişaf deyil, bər-paolunan bir həyatın, doğma yurdun yenidən cana gələn dö-yüntüsü kimi eşidilir. Burada infrastruktur layihələri priori-tetdir. "Aşağı Vəng", "Nadir-xanlı" və "Çaykənd" kiçik su-elektrik stansiyaları bərpa olu-nub və yarımstansiya tikilərək regionun enerji təchizatı yaxşı-laşdırılıb.

Bu gün dağların qoynunda yeni yollar çəkilir, müasir bi-nalar ucalır, səhərin rahat və təhlükəsiz həyatı addım-addım formalaşır. İsveçrəyə xas səli-qə və estetika indi Azərbayca-nın öz qanlı zirvələri arasında canlanır. Saf bulaqlar, termal sular, zəngin təbiət və təmiz hava buranı sağlam həyat üçün ideal bir məkan edir. Yeni şə-hərsalma layihələri, yaşayış kompleksləri, məktəblər, ener-ji və yol infrastrukturunu bu idealın canlı ifadəsidir. MDB ölkələri arasında böyüklüyü ilə birinci yerdə olan Murov-dağ tuneli, ekoloji dayanıqlı stansiyalar və "İstisu" kimi sağlamlıq ocağı Kəlbəcərin yeni dövrünü əks etdirir.

İndi Kəlbəcərə "xatirələrin və gələcəyin evi" də deyə bi-lərik. Hər yol, hər bina, hər açılan pəncərə bir ömrün, bir həsrətin gerçəkləşən duaları-dır. Kəlbəcər dirçələn yurdun, yenidən doğan arzuların və ümidlərin məkanıdır. Bu gün - noyabrın 25-i Kəlbəcər şəhər günü kimi qeyd olunur. Bu, həm tarixdir, həm də qayıdı-şın, bərpanın və ümidin bayra-mıdır. Bayramın mübarək, doğma Kəlbəcər!

Züleyxa ƏLİYeva,
"Azərbaycan"